

תנועת הקיבוץ הדתי

ב' אייר תש"ע 16.4.10

גיליון מס' 203

פרשת תזריע מצורע

הטכס והטוהר למי ולמי או לאן נעלם התנין הגדול?

מאת גלעד אוברמן, קיבוץ לביא

בימים אלה של סוף ניסן וראשית אייר אנו נמצאים, ללא ספק, בעונת הטקסים. בעיצוב טקסי יום השואה, יום הזיכרון לחללי צה"ל, יום העצמאות (ולמהדרין אף טקס יום ירושלים), קיימים סגנונות שונים ואסכולות שונות, וכל קבוצה, מקום וחברה בוחרים את מתכונת הטקסים המתאימה להם. בתחילת פרשת מצורע אנו פוגשים בטקס מיוחד – טקס טהרת המצורע. הטקס הוא רב שלבי, נפרש על פני שמונה ימים וכולל רכיבים שונים. חלקו הראשון של הטקס, בו רבים במיוחד הסמלים, כולל בין היתר, שימוש בשתי ציפורים טהורות תוך שילוח אחת מהן, שימוש במים חיים והזייה על המצורע המיטהר באמצעות עץ ארז, שני תולעת ואזוב.

פרשנויות שונות ניתנו לשימוש ברכיבים אלו ולטקס כולו. חז"ל נטו לקשור את האירוע כולו למהות החטא, ע"פ התפיסה המקובלת שצרעת באה בעוון לשון הרע. רש"י מצטט את המדרש:

"לפי שהנגעים באים על לשון הרע, שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו ציפורים, שמפטפטין תמיד בצפצוף קול" ועץ ארז "לפי שהנגעים באין על גסות הרוח" ושני תולעת ואזוב "מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאוותו כתולעת וכאזוב".

דעות אחרות רואות את הטקס כהליך סמלי בו המצורע, שהיה חשוב כמת, הן ע"פ דברי חז"ל והן ע"פ מראהו הלבן, שב לחיים. הסמלים של תהליך השיבה לחיים כוללים מים חיים, שילוח הציפור החיה על פני השדה והזייה על המצורע המיטהר ממים שצבעם הפך אדום, צבע של חיים, מדם הציפור השחווטה.

רש"ר הירש בפירושו לפרשת מצורע מחפש את המשמעות שמאחורי פרטי הטקס. לדעתו, הרכיבים כולם מכוונים לתכלית אחת – החזרת המצורע מהבידוד בו הוא שרוי אל מסגרת החברה, וכך הוא כותב (בקיצורים נדרשים, ההדגשות במקור):

"ננסה להבין את המעשים המתוארים כאן. הם מוציאים את המצורע מבדידות ימי חלוטו ומחזירים אותו לשותפות החברתית, והרעיונות המתבטאים במעשים אלה מתייחסים בלא ספק לרעיון השותפות החברתית, כי רק השותפות החברתית הותרה לו עתה, הוא הורשה לבוא למחנה ישראל. אך בימי ספרו עודנו אסור במקדש וקדשיו, ויש לעשות מעשים מיוחדים בטרם יורשה לחזור לתחום המקדש. אמור מעתה: המעשים המתוארים כאן מבטאים רק אותן אמיתות, המלוות את שובו לחברה".

רש"ר הירש מוסיף ומפרט את תפקידו ומשמעותו החברתית של כל רכיב בתוך המכלול (ראו במקור).

חז"ל ציינו שבתוך פרטי הטקס ישנם רכיבים המעכבים זה את זה (כלומר – יש להביא את כל הרכיבים) בעוד פרטים אחרים אינם מעכבים (כלומר – אינם תנאי הכרחי לתקינות הטקס). דומה שניתן ללמוד, בהשאלה, מן האמור לעיל לגבי טקס טהרת המצורע לטקסים אותם אנו מקיימים מדי שנה בתקופה זו.

ברור כי לטקסים המתקיימים בתקופה זו משמעות חברתית, אך בניגוד לטקס הטהרה, שהדגש בו, לדעת הרש"ר הירש, הוא על החזרה אל החברה, כאן מדובר בעניין אחר. דומה כי עצם ההתכנסות החברתית לשם קיום הטקסים משמשת כאמצעי לליכוד חברתי ויצירת אלמנטים להזדהות. זאת ועוד. קיימות אסכולות שונות בעיצובם של טקסים. יש הבוחרים לכלול בטקסים אלמנטים קבועים החוזרים על עצמם מדי שנה (קטעי קריאה קבועים, הנפה והורדת הדגל, שירת "התקווה" ו"אני מאמין" ועוד) בעוד אחרים חשים צורך עז לחדש מדי שנה. לדידי, קיימת חשיבות חברתית בשימור מסגרת תוכנית קבועה לטקסים, עם שינויים מתונים בצידה, וזאת משום שעצם החזרה על האלמנטים במשך שנים, לפעמים אפילו ע"י אותו אדם ובאותה אינטונציה, יוצרת קשר למקום, בדומה לזה הנוצר באמצעות נוסח תפילה מסוים. ניתן לדמות את המסגרת הקבועה של הטקסים, יחד עם השינויים והעדכונים מעת לעת, לשילוב, בטקס הטהרה שלעיל, בין הפריטים המעכבים זה את זה (כלומר – חובה לכלול אותם) ובין אלו שאינם מעכבים (כלומר – השינויים במשך השנים).

המילה "טקס" (ולא אכנס כאן לאבחנה האפשרית בין "טקס" ל"טכס") מתורגמת באנגלית הן כ-Ceremony והן כ-Ritual, מינוח המאפשר גם הענקת משמעות דתית לטקס. ואכן, ראשוני הקבה"ד בחרו לכלול את טקס יום העצמאות בתוך סידור התפילה של יום העצמאות. דא-עקא, הם בחרו לכלול בנוסח הטקס גם דברי הודיה, ובהם המשפט הידוע על "התנין הגדול שהתפרץ מיאורו", שאינני יודע באלו מקבוצותינו עדיין נוהגים לאומרם. התנין הגדול אמנם נעלם מטקס יום העצמאות, אך המסגרת הקבועה של הטקסים, עם השינויים שחלו בה במשך השנים, ממשיכה לתרום את תרומתה ללכידות החברתית בכל ישוב וישוב.

גלעד אוברמן, בן קיבוץ לביא וחבר הקיבוץ, נשוי לנילי (לבית פלק), אב לשישה וסב לנכד. משמש כיום כמרכז המשק של בית רימון וכמנהל משאבי אנוש בלביא ובמקביל לומד משפטים.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

הקיבוץ הדתי, דובנוב 7, ת.ד. 40015, תל אביב 64732 | טל: 03-607-2777 | פקס: 03-695-7039